

وصف و صّاف

تصحیح یحیی کاردگر، تهران: صدای معاصر، ۱۳۹۶ (چاپ اول)، ۴۷۷ صفحه.

دکتر حکیمه دبیران^۱

وصف و صّاف گزینشی از کتاب تاریخ و صّاف الحضرة تألیف شرف الدین عبدالله بن فضل الله و صّاف شیرازی است که در سال ۱۳۹۶ به همت پژوهشگر محترم آقای دکتر یحیی کاردگر عضو هیئت علمی دانشگاه قم به رشته تحریر آمده است.

نام کتاب بسیار خوب انتخاب شده و با خط و طراحی خوش بر روی جلد کتاب که آن را هم با هنرمندی طراحی کرده‌اند، نگاشته شده است.

حروف نگاری، صفحه آرایی، کیفیت چاپ و صحافی کتاب بسیار خوب و مناسب است. کتاب، در قطع وزیری است که با جلد شومیز توسط انتشارات صدای معاصر به چاپ رسیده است.

این گزینش مجموعاً ۴۷۷ صفحه دارد. تا صفحه ۹۶ مقدمه مفصلی است که نویسنده برای آشنایی بیشتر با تاریخ و صّاف و مؤلف آن و اوضاع تاریخی و اجتماعی و سیاسی آن دوره نگاشته است. متن منتخب مقابله شده تاریخ و صّاف با چند نسخه، در صفحات ۹۷ تا ۱۸۶ جای گرفته و پس از آن در بخش اعظم کتاب یعنی از صفحه ۱۸۷ تا ۴۷۷ تعلیقات و فهرست‌ها دیده می‌شود.

^۱ استاد دانشگاه خوارزمی. dabiran@khu.ac.ir

مقدمه کتاب به بیان مباحثی چون شرح احوال و صّاف، مشاغل و صّاف، آثار وی، سبک تاریخ و صّاف، نثر تاریخ و صّاف و دانش‌های زمانه، نثر تاریخ و صّاف و شعر، تاریخ و صّاف از نگارش تا پژوهش و معرفی نسخه‌های چاپی و خطی مورد استفاده در تصحیح، اختصاص یافته است.

نویسنده در اواخر مقدمه، انگیزه خود را در تألیف این کتاب این چنین بیان می‌کند: "از آنجا که تاریخ و صّاف یکی از متون نثری است که در مقاطع تحصیلات تکمیلی در درس متون نثر رشته زبان و ادبیات فارسی خوانده می‌شود و متأسفانه هیچ متن قابل اعتمادی که نیاز دانشجویان را پاسخ گوید، موجود نبوده؛ نگارنده برآن شد تا با چاپ گزیده‌ای از این کتاب، به این نیاز پاسخ گوید."

ایشان سپس معیارهای خود را در گزینش منتخبی از متن تاریخ و صّاف بیان می‌کند که یکی از مهمترین آنها این است که بتواند در پاسخ به آنان که به غلط، تاریخ و صّاف را مفسد زبان فارسی خوانده‌اند، با انتخاب بخش‌هایی از کتاب، ارزش‌های تاریخی و ادبی کتاب را برجسته کند تا در اصلاح ذهنیت خوانندگان مؤثر افتد. هم انگیزه ایشان و هم بیان این معیار بسیار قابل تحسین است.

قواعد عمومی نگارش و ویرایش تخصصی در این اثر رعایت شده و توضیحات، عموماً رسا و روان است.

اینجانب بخش‌هایی از این کتاب را ملاحظه کردم و از همت نویسنده محترم محظوظ شدم. نکاتی را که به عنوان نمونه از چند صفحه، در ذیل متذکر می‌شوم، به منظور بهبود آن در چاپ‌های بعدی است. حتی نویسنده محترم می‌تواند پس از بازخوانی و اصلاح همه موارد

دیگر، درست‌نامه‌ای نگارشی و محتوایی برای خوانندگان فعلی ارائه کند. پاره‌ای از پیشنهادها تقدیم می‌شود:

- بهتر است در شناسنامه کتاب ذیل موضوع کتاب، ادبیات فارسی و نثر مسجع هم افزوده شود.

- در صفحه ۹ سطر ۴ عبدالله بن و صاف شیرازی اصلاح شود به عبدالله بن فضل الله، و صاف شیرازی.

- کلمه ابن در بین دو اسم خاص بدون الف بیاید. نک: حسن ابن محمد ص ۱۴ س ۱۶ / محمد ابن محمد ص ۴۹ س ۱۴ و....

- کل نفس کل: گل ... ص ۹۷ س ۹ (با توجه به قراین موجود مانند صبا و بشکفانید، باید گل خوانده و نوشته شود.

- هیولی جسمی او: هیولای ... ص ۹۹ س ۷.

- تحرک فی نحر الجیب حمایل: ... الحیب ... ص ۹۹ س ۲۲.

- در متن منتخب، اعراب آیات و عبارات اگرچه در چاپ سنگی اشتباه باشد، دوباره دیده، معلوم و اصلاح شود؛ مانند

- اوّل ما خلق ... ص ۹۷ س ۸؛

- ... یوحی الیّ ص ۱۰۰ س ۸؛

- والذین او تووالعلم درجات ص ۱۰۰ س ۱۴؛

- طیب الله بنسایم... ص ۱۰۰ س ۱۶؛

- اللؤلؤ المنظوم: اللؤلؤ ... ص ۱۰۰ س آخر؛

و ...

- در تعلیقات، از حاشیه رفتن پرهیز شود. مشکلات خود این متن باید حل شود، نه اینکه با شاید و احتمالاً و...، شبهه‌های دیگری ایجاد کرد. در صفحه ۱۸۸ سطر ۱۳ تا ۲۴ هرچه در توضیح جیدجان و اندازد نوشته شده، حذف شود.
- در صفحه ۱۸۹ سطر ۲۲ تا ۲۵ عبارات بعد از ترجمه "کنت کنزاً..." حذف شود (توضیح اینکه این عبارت و صاف ساده‌تر از این است که چنین حکمی در مورد آن داده شود).
- در مدخل عقل فیاض کلمه کل که ناشی از اشتباه خواندن گل است، باید حذف شود همچنین صفحه ۱۹۰ سطر ۶ تا ۸ عبارت "در این ترکیب ... وجود دارد" حذف شود.
- در صفحه ۱۹۰ سطر ۲۳ و صفحه ۱۹۲ سطر ۷ معنی اصطلاحاتی مانند سلسله امکان، انیات و... از فرهنگ‌ها نوشته شود.
- در صفحه ۱۹۰ سطر ۲۵ به جای از ویژگی برجسته، از ویژگی‌های برجسته نوشته شود.
- در صفحه ۱۹۱ ذیل مدخل شوق حرکات شوقی، یعنی حرکات ناشی از شوق، نه حرکات شوق انگیز.
- مدخل سلسله، مربوط به صفحه قبل است.
- از متن صفحه ۹۸ الواح و قامت و اقامت معنی شده ولی معنی خضرت و نضرت نیامده است که بهتر است اضافه شود.
- صفحه ۱۹۴ سطر ۱۶ واضح است که الله در عبارت کَوَّرَ تَكْوِيْرًا اللهُ اللّٰیْلِ عَلٰی النَّهَارِ فاعل است و اعراب آن رفع است، نه نصب.
- صفحه ۱۹۴ سطر ۱۶ آیه قرآن الغدو است.

- منشأ در صفحه ۱۹۴ سطر ماقبل آخر و مبدأ در صفحه ۱۹۶ دو سطر به آخر اشتباه نوشته شده است.

- صفحه ۱۹۶ سطر ۱۸ و ۱۹ عبارت "تمایل ... سست شود" مغایر با معیار مورد توجه خود نویسنده است.

در پایان، ضمن تقدیر از نویسنده محترم که کاری چنین سترگ را به دست گرفتند، امید است با صرف وقتی بیشتر و با همکاری دوستان به رفع اشکالهای احتمالی دیگر بکوشند.